

Mazākumtautību definēšanas problēmas Latvijas normatīvajos aktos

Ivans Jānis Mihailovs

Rīgas Stradiņa universitāte

Komunikācijas fakultāte,

Komunikācijas studiju katedra, Latvija

Ievads. Mazākumtautību izpēte, īpaši ievērojot Latvijas sabiedrības specifiku, ir pietiekami nozīmīga arī tiesību zinātnē. To apliecina arī 2014. gadā aizstāvētais Ērika Treļa promocijas darbs "Pret nacionālajām minoritātēm vērstie likumpārskatījumi un to novēršanas problēmas policijas darbībā", kā arī profesores Inetas Ziemeles 2011. gadā publicēta mazākumtautībām veltītā daļa Latvijas Republikas Satversmes komentāros. Tomēr joprojām trūkst konsekvences mazākumtautību termina izpratnē / definēšanā Latvijas normatīvajos aktos.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis – analizēt mazākumtautību termina izpratni / definēšanu Latvijas normatīvajos aktos. Metodes – normatīvo aktu analīze (to pieņemšanas hronoloģiskajā secībā).

Rezultāti. Likumā "Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju" noteikts, ka "Latvijas Republikā dzīvo latviešu nācija, sena pamattautība – lībieši, kā arī nacionālās un etniskās grupas", garantējot šīm grupām tiesības uz kultūras autonomiju un kultūras pašpārvaldi, tostarp tiesības dažādu tautību pārstāvjiem dibināt savas nacionālās biedrības, atzīmēt nacionālos svētkus, lietot nacionālo simboliku, brīvi uzturēt kontaktus ar tautiešiem, attīstīt savu profesionālo un pašdarbības mākslu utt.

Izglītības likums šobrīd paredz, ka izglītības programmu īpašs veids ir mazākumtautību izglītības programmas. Šā likuma 41. pantā ir noteikts: "Mazākumtautību izglītības programmas izstrādā izglītības iestāde, izvēloties kādu no valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijās vai attiecīgajā valsts izglītības standartā ietvertajiem izglītības programmu paraugiem. Mazākumtautību izglītības programmās papildus iekļauj attiecīgās etniskās kultūras apguvei un mazākumtautību integrācijai Latvijā nepieciešamo saturu." Šajā likumā mazākumtautību termins netiek definēts. Taču, ievērojot Izglītības likuma 9. pantā noteikto, ka Latvijā izglītību iegūst valsts valodā vai citā valodā, kā arī to, ka pirmsskolas izglītības vadlīnijas un izglītības standarti paredz tikai izglītības programmas valsts valodā vai mazākumtautību izglītības programmas, tad izglītības praksē kā mazākumtautību izglītības programmas tiek licencētas izglītības programmas, kuras tiek piemēram, īstenotas arī angļu vai franču valodā (acīmredzami, ka šīs valodas nav mazākumtautību valodas Latvijas Republikā). Tādējādi izglītības nozarē ar terminu "mazākumtautību izglītības programma" tiek saprasta jebkura izglītības programma, kuras īstenošanas valoda nav tikai valsts valoda.

Latvijas Republikas Satversmes 114. pantā nav mazākumtautību definīcijas. Savukārt likuma "Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību" 2. pantā noteikts: "Latvijas Republika paziņo, ka termins "nacionālās minoritātes"...nozīmē Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu. Personas, kas nav Latvijas vai citas valsts pilsoņi, bet pastāvīgi un legāli dzīvo Latvijas Republikā, nepieder nacionālajai minoritātei Konvencijas izpratnē..., bet kas sevi identificē ar šai definīcijai atbilstošu nacionālo minoritāti, var izmantot Konvencijā paredzētās tiesības, ja vien likums nenosaka izņēmumus." Kā liecina likumprojekta anotācija, tad termini "nacionālā minoritāte" un "mazākumtautība" tiek saprasti kā sinonīmi.

Lai gan šo definīciju var vērtēt atzinīgi, tā ignorē vismaz divas Latvijas iedzīvotāju grupas:

- 1) Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, paaudzēm ilgi **nav** tradicionāli dzīvojuši Latvijā (piemēram, t. s. jaunnaturalizētie pilsoņi) un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu;
- 2) personas, kas **ir** citas valsts pilsoņi (t. i., vēl nav Latvijas pilsoņi), bet pastāvīgi un legāli vairākus gadus (salīdzinoši ilgi) dzīvo Latvijā.

Secinājumi. Kopumā vērtējot, jākonstatē, ka šobrīd Latvijas normatīvajos aktos kā sinonīmi tiek lietoti termini "nacionālās un etniskās grupas", "mazākumtautības", "nacionālās minoritātes", un ir vairākas termina "mazākumtautības" izpratnes / definīcijas, no kurām neviena nav visaptveroša.